

Nr 381

Av herr Elmwall m. fl., *angående inkomstutvecklingen inom jordbruket i Mellansverige.*

(Lika lydande med motion nr 235 i Första kammaren)

En sammanställning av de resultat, som jordbruksekonomiska undersökningen utvisar beträffande familj jordbrukens inkomster åren 1954—1959, ger belägg för att inkomstutvecklingen för jordbruket främst i landets mellersta områden är mycket ogynnsam. Jordbruket i Svealand och vissa delar av Götaland (norra slättbygderna och skogsbygderna) har kommit i ett betydligt sämre läge än i övriga delar av landet. Kompletterande inkomster från skog och från arbete utanför jordbruket har inte kunnat kompensera den låga lönsamheten i jordbruket. Den sammanlagda inkomsten har särskilt för Svealands slättbygder och skogsbygder visat en stadig försämring.

För gruppen 10—20 hektar i Svealands slättbygder visar tabellsammanställningen för åren 1957, 1958 och 1959 en sammanlagd inkomst från jordbruket av endast 9 884 kronor per enhet. För Svealands skogsbygder är motsvarande siffra 7 959 kronor. Götalands södra slättbygder har för de tre åren en inkomstsumma av 31 994 kronor, Götalands mellanbygder 24 831 kronor, Götalands skogsbygder 16 691 kronor och Götalands norra slättbygder 16 444 kronor. För Norrland, som har sina huvudsakliga inkomster från skogsbruket, kan direkta jämförelser knappast göras, men det kan nämnas att nedre Norrland för samma tid och storleksgrupp redovisar en inkomst från skogen av 14 731 kronor och övre Norrland i motsvarande fall 6 507 kronor. Skogsinkomsten i Svealands slättbygder har under perioden utgjort endast 2 788 kronor. För gruppen 20—30 hektar har utvecklingen i de olika områdena varit i stort sett densamma. (Tabellsammanställningarna fogas som bilagor till motionen).

Den totala arbetsinkomsten inom jordbruket är lägre i Svealands slättbygder än i något annat område. Dessutom visar den trots penningvärdeförsämringen även nominellt sett en stadigt fallande tendens. Detsamma är förhållandet i Svealands skogsbygder.

Får denna utveckling fortsätta kommer den nedbrytning av den aktiva jordbrukarfamiljens ekonomi som här sker att få svåra följder. Möjligheten att genom fortsatt rationalisering och effektivisering ge familj jordbruket ekonomiskt underlag försvinner. Generationsväxlingen inom jordbruket

försvåras. Skatteunderlaget i landsbygdskommunerna minskar och därmed kommunernas förmåga att tillgodose de elementära behoven. Jordbruksekonomiska undersökningen måste sägas ge otvetydigt besked om att åtgärder snarast måste vidtas till förbättring av det mellansvenska jordbrukets ställning.

Tänkbara orsaker till den för det mellansvenska jordbruket ogynnsamma utvecklingen är:

Fodersädspriserna

Mälar- och hjälmarområdena samt Öster- och Västergötland torde i huvudsak vara de distrikt, som normalt producerar fodersäd till avsalu. Denna odling har inte haft och har fortfarande inte samma effektiva stöd som t. ex. odlingen av brödsäd. Under så gott som hela 1950-talet har de spekulativa krafterna och odlarens på hösten vanliga akuta penningbehov tillåtit påverka prisbildningen. Enligt jordbruksnämnden saluföres i medeltal cirka 250 000 ton fodersäd årligen. Detta torde vara cirka en tredjedel i jämförelse med den saluförda brödsäden. Ett riktigt avvägt fodersädspris skulle således vara av största betydelse för odlarna i nämnda områden.

Slaktdjursavgifterna

Genom slaktdjursavgifterna har betydande belopp överförts från de mellersta delarna av landet till de områden som producerar fläsköverskottet. En annan prispolitik beträffande fodersäden, utjämningslagring av tillfälliga fodersädsöverskott eller beredskapslagring skulle med säkerhet ha motverkat de för produktionen förlustbringande fläsköverskotten. I nuvarande läge torde en differentiering av slaktdjursavgifterna behöva träda till.

Med hänsyn till att slakteriföreningarnas tillförsel- och avsättningsområden sammanfaller torde det vara riktigare att differentiera slaktdjursavgiften områdesvis än mellan enskilda producenter. Det förhållandet att varje slakteriförening har sitt givna avsättningsområde inom vilket annan förening inte säljer — underskott utfylles över slakteriförbundet — bör göra det möjligt att områdesvis differentiera slaktdjursavgiften. Härvid bör avgifterna vara lika och differentieringen genomföras genom en årlig återbetalning i efterskott. De cirka 15 procent av fläskproduktionen, som går utanför slakteriorganisationen, torde härvidlag inte medföra större problem.

Mjölkcleaningen

De senare åren har stora summor via den s. k. interna mjölkcleaningen överförts från områden kring de större konsumtionscentra till längre bort belägna produktionsområden. Här kan starkt ifrågasättas om avgifter, betalande områden och mottagande områden varit rätt avvägda. Enligt uppgifter har mjölkproduktionen trängts tillbaka i de områden, som ligger kring

de större konsumtionsorterna. Detta antyder en för hård clearing. Kostnaderna för tillgodoseende av de stora konsumtionsorternas behov är troligen större än beräknat. Konkurrensen om arbetskraften är hård i dessa starkt industrialiserade områden, vilket medfört ökade kostnader för jordbruket.

Skördeskadorna

Delar av de berörda områdena har vissa år varit särskilt utsatta för skördeskadorna. Givetvis är det helt verklighetsfrämmande att — såsom förekommit från en del håll — ange skördeskadorna som den enda huvudsakliga anledningen till den för de mellersta jordbruksområdena ogynnsamma inkomstutvecklingen. Å andra sidan är det självklart att skördeskadorna varit en starkt bidragande orsak.

Särskilt bör det uppmärksammas att vid olika tillfällen metoder valts för skördeskadeersättningen, som mer gynnat dem som inte haft skördeskadorna än dem som haft sådana. Sålunda kan erinras om produktprishöjningarna i november 1955, varigenom mer än två tredjedelar av den då fastställda skördeskadeersättningen skulle utgå. De som haft svåra skördeskadorna hade givetvis inte större möjligheter att tillgodogöra sig en skördeskadeersättning genom prishöjning på produkterna. Många fick låna sig fram för att kunna klara löpande utgifter. För stödlånetagarna särskilt i dessa områden framstår det som synnerligen angeläget med någon form av lånesanering.

Åtgärder nödvändiga

Inkomstsituationen för jordbruket i Mellansverige och vissa delar av Götaland är såsom framgått så ogynnsam och allvarlig att åtgärder skyndsamt måste vidtas för en förbättring. Det är givetvis angeläget för statsmakterna att tillse att den genom riksdagsbeslutet 1947 utfästa inkomstlikställigheten för jordbruket kan komma även de nämnda områdena till del. Det synes därför nödvändigt att undersöka i vilken mån rådande regleringssystem på olika produktionsområden kan vara felaktigt avvägda. Om en felaktig avvägning bidragit till den för de berörda områdena felslagna inkomstutvecklingen bör åtgärder till rättelse givetvis omedelbart vidtas. Detta kan säkerligen och i varje fall till huvudsaklig del ske inom sexårsavtalets ram eller genom åtgärder oberoende av avtalet.

Den år 1960 tillsatta jordbruksutredningen kan förutsättas komma att behandla här berörda spörsmål, men det måste anses dra alltför långt ut på tiden att avvakta dess förslag. Lämpligare synes då vara att prövning av frågan anförtros åt den av fjolårets höstriksdag begärda och nu enligt uppgift till jordbruksnämnden uppdragna utredningen om differentiering av slaktdjursavgifterna och om sambandet mellan fläsköverskott och fodersädspriser m. m., vilken utredning sålunda har att behandla näraliggande

problem. Denna utredning bör företa en undersökning av orsakerna till den ogynnsamma inkomstutvecklingen för jordbruket i Mellansverige och nämnda delar av Götaland och på grundval härav framlägga förslag till åtgärder, som kan eliminera ifrågavarande snedvridning och möjliggöra en riktigare inkomstutveckling för olika delar av landet i relation till varandra.

Med stöd av vad sålunda anförts får vi hemställa,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om

1. skyndsamt undersökning på sätt i motionen förordats om orsakerna till den för jordbruket i Mellansverige och vissa delar av Götaland ogynnsamma inkomstutvecklingen;
2. framläggande — på grundval av ovannämnda undersökning — av förslag till åtgärder, som kan möjliggöra en rättvisare inkomstutveckling för jordbruket i ifrågavarande områden.

Stockholm den 25 januari 1962

Emil Elmwall

Carl Eric Hedin

Karl Björkänge

F.-A. Hamilton

Erik Grebäck

Einar Gustafsson
i Kärby

Anders Dahlgren

Lantbrukarfamiljens arbetsink. enl. Jordbr.-ek. unders. kr. per gård.
Storlek 10—20 ha.

År	Familjens arbetsinkomst				
	Jordbruk	Skogsbruk	Beräkn. ers. för driftsledning	Arbete utom gården	S:a
<i>Götalands södra slättbygder</i>					
1954	7 471	124	947	255	8 797
1955	9 586	159	1 059	232	11 036
1956	13 127	74	1 102	318	14 621
1957	10 432	120	1 186	289	12 027
1958	10 952	121	1 177	319	12 569
1959	19 610	23	1 209	382	12 224
<i>Götalands mellanbygder</i>					
1954	7 901	668	1 058	640	10 267
1955	7 490	1 380	1 193	749	10 812
1956	9 796	950	1 220	801	12 767
1957	8 226	577	1 313	899	11 015
1958	9 387	329	1 292	891	11 899
1959	7 218	169	1 339	1 052	9 778
<i>Götalands skogsbygder</i>					
1954	5 137	3 594	1 095	724	10 550
1955	3 987	3 604	1 231	849	9 671
1956	7 331	2 638	1 283	899	12 151
1957	5 279	2 021	1 352	974	9 626
1958	6 567	1 718	1 357	1 022	10 664
1959	4 845	1 071	1 409	1 022	8 347
<i>Götalands norra slättbygder</i>					
1954	6 452	783	1 046	777	9 058
1955	4 355	883	1 153	838	7 229
1956	7 381	781	1 197	1 192	10 551
1957	5 343	437	1 271	868	7 919
1958	5 697	542	1 272	882	8 393
1959	5 404	147	1 311	1 132	7 994
<i>Svealands slättbygder</i>					
1954	5 940	2 157	1 180	709	9 986
1955	3 988	1 777	1 263	834	7 862
1956	5 201	1 583	1 306	1 016	9 106
1957	2 819	1 126	1 405	1 014	6 364
1958	3 595	1 174	1 417	1 292	7 478
1959	3 470	488	1 462	1 390	6 810
<i>Svealands skogsbygder</i>					
1954	3 435	4 650	1 331	1 103	10 519
1955	2 721	4 000	1 433	1 189	9 343
1956	4 976	3 747	1 376	1 434	11 533
1957	2 728	2 325	1 460	1 532	8 045
1958	3 039	2 647	1 512	1 662	8 860
1959	2 192	2 209	1 513	1 644	7 558
<i>Norrland nedre</i>					
1954	2 912	9 839	1 209	841	14 801
1955	2 514	8 805	1 379	1 130	13 828
1956	3 466	7 993	1 488	1 491	14 438
1957	1 888	5 189	1 581	1 803	10 461
1958	2 938	5 432	1 529	1 832	11 731
1959	4 499	4 110	1 534	1 630	11 773
<i>Norrland övre</i>					
1954	4 504	3 888	1 053	1 493	10 938
1955	4 466	3 667	1 158	1 395	19 686
1956	5 776	3 028	1 144	1 406	11 354
1957	4 416	2 514	1 256	1 560	9 746
1958	4 470	2 308	1 289	1 906	9 973
1959	6 223	1 685	1 260	2 167	11 335

Lantbrukarfamiljens arbetsink. enl. Jordbr.-ek. unders. kr. per gård.
Storlek 20—30 ha.

År	Familjens arbetsinkomst				
	Jordbruk	Skogsbruk	Beräkn. ers. för drifts- ledning	Arbete utom gården	S:a
<i>Götalands södra slättbygger</i>					
1954	5 946	117	1 525	316	7 904
1955	9 180	121	1 703	287	11 291
1956	14 693	—3	1 801	401	16 892
1957	10 631	21	1 893	214	12 759
1958	10 303	87	1 897	196	12 483
1959	11 337	45	1 909	200	13 491
<i>Götalands mellanbygger</i>					
1954	9 180	1 499	1 770	396	12 845
1955	8 695	2 049	1 933	607	13 284
1956	10 881	1 506	2 004	743	15 134
1957	7 488	855	2 038	475	10 856
1958	8 361	667	2 045	614	11 687
1959	6 102	425	2 161	575	9 263
<i>Götalands skogsbygger</i>					
1954	4 859	4 141	1 777	332	11 109
1955	3 246	4 116	2 011	817	10 190
1956	7 349	2 907	2 059	979	13 294
1957	4 755	1 953	2 252	1 015	9 975
1958	6 795	1 944	2 217	1 234	12 190
1959	5 537	894	2 260	1 220	9 911
<i>Götalands norra slättbygger</i>					
1954	7 969	585	1 724	338	10 616
1955	5 288	574	1 934	450	8 246
1956	9 442	406	1 974	686	12 508
1957	6 666	253	2 075	564	9 558
1958	7 440	455	2 084	664	10 643
1959	7 021	—47	2 108	754	9 836
<i>Svealands slättbygger</i>					
1954	6 849	2 576	1 762	698	11 885
1955	3 784	2 940	1 943	978	9 645
1956	5 947	1 949	2 037	1 173	11 106
1957	1 804	1 361	2 123	1 053	6 341
1958	2 740	1 608	2 116	866	7 330
1959	4 196	427	2 130	998	7 751
<i>Svealands skogsbygger</i>					
1954	4 340	4 212	2 036	942	11 530
1955	2 365	5 314	2 028	1 158	10 865
1956	4 207	3 384	2 106	1 579	11 276
1957	181	2 830	2 231	1 403	6 645
1958	910	2 312	2 254	1 754	7 230
1959	2 779	1 368	2 243	1 975	8 365